Tulevaisuusvaliokunnalle 29.3.2016

**Lausunto**

**EU:n teollis- ja tekijänoikeuksien täytäntöönpanoa koskeva lainsäädäntökehys**

Lausunnon antaja:

Oikeustieteen maisteri, Kauppatieteiden tohtori
Herkko Hietanen,
Turre Legal Oy
Betonimiehenkuja 5
02150 Espoo
puh. +358 50 384 1634
herkko.hietanen@turre.com

Lausunnon antajasta:

Turre Legal on erikoistunut teknologia- ja mediaoikeuteen ja on yksi Suomen kokeneimmista tekijänoikeuslakitoimistoista. Toimistomme 4 lakimiestä palvelevat pääosin teknologia-startup-yrityksiä. Olemme edustaneet tekijänoikeusjutuissa sekä tekijänoikeuden omistajia sekä oikeudenhaltijoiden vastapuolina yrityksiä ja yksityishenkilöitä. Kun eduskunta säätää tekijänoikeuksien valvonnasta, se vaikuttaa meidän asiakkaisiimme ja työhömme.

# 1. TTIP-sopimuksen vaikutuksen teollis- ja tekijänoikeuksiin

Transatlanttista kauppa- ja investointikumppanuutta koskevan TTIP-sopimuksen valmistelua leimaa salailu. Edes europarlamentaarikot eivät ole päässeet tutustumaan sopimukseen.[1] Sopimuksesta vuotaneet asiakirjat ovat herättäneet tutkijoissa ja lakimieskunnassa huolestuneisuutta. Sopimuksella olisi toteutuessaan erityinen vaikutus Suomen maatalouselinkeinolle, luonnon monimuotoisuudelle ja elintarvikemarkkinoille.[2] Myös Suomen itsemääräämisoikeus on vaarassa kaventua merkittävästi kauppapolitiikan osalta. Suomi voisi löytää itsensä vastaamasta sopimusloukkauksista ylikansallisessa tuomioistuimesta.[3]

## 1.1. Siementuotanto ja monimuotoisuus

TTIP-sopimuksella harmonisoidaan jalostettuja kasveja ja siemeniä koskeva lainsäädäntö. Yhdysvalloissa kasvien vahva suoja on johtanut siihen, että viljelijät eivät voi enää kerätä oman satonsa siemeniä seuraavana vuotena käytettäväksi. Viljelijät ovat pakotettuja ostamaan siemenet siemenkauppiailta. Myös suojaamattomien lajikkeiden viljelijät ovat joutuneet vastaamaan loukkauskanteisiin, sillä suojatut lajikkeet ovat vallanneet myös heidän peltojaan. Vahva suoja ja aggressiivinen markkinointi Suomeen voivat muuttaa ratkaisevasti viljelytalouden dynamiikkaa.

Viljelijöiden omavaraisuus siementen osalta sekä viljelykasvien monimuotoisuus voivat kärsiä, mikäli TTIP-sopimus velvoittaa Suomea vahvistamaan kasvinjalostusoikeuksia. Vaarana on, että suomalaiset maatiaislajit väistyvät Yhdysvalloissa tuotettujen design-kasvien tieltä.

## 1.2. Elintarvikekauppa

Eurooppalaiset kuluttajat ja päättäjät ovat suhtautuneet geenimanipuloituihin kasveihin epäilevästi. TTIP on murtamassa jäljellä olevat säädökset GMO-tuotteiden kaupalta.

---

[1] Ks. http://www.kaleva.fi/uutiset/talous/ttip-avoimimmat-kauppaneuvottelut-eun-historiassa/688885/

[2] Suomen ja Ruotsin maataloustuottajajärjestöt vetosivat vuonna 2015 yhteiskirjeellään EU:n kauppakomissaariin ja maatalouskomissaariin. Maatalouskaupan vapauttamisen vaikutukset Suomessa ja Ruotsissa voivat maataloustuottajajärjestöjen mukaan poiketa muiden EU-maiden keskimääräisistä vaikutuksista, sillä vähittäiskauppa on Suomessa ja Ruotsissa erityisen keskittynyt. Ks. https://www.mtk.fi/ajankohtaista/uutiset/uutiset_2015/fi_FI/TTIP_Suomi_Ruotsi_tuottajajarjestot/

[3] Esimerkiksi professori Martti Koskenniemi on katsonut, että investointisuojaan liittyvä riitojenratkaisumenettely voi muodostua ongelmalliseksi. Ks. tarkemmin http://www.talouselama.fi/uutiset/professori-koskenniemi-kannattaa-ttip-sopimusta-sovittelupykala-ei-kuitenkaan-kay-3472577

## 1.3. Maatalouslaitteet ja liikennevälineet

Maatalouskoneet ovat kehittyneet mekaanisista laitteista älykkäiksi tuotantokoneiksi. Kehityksen myötä koneista on tullut tietokoneita, joita ohjaavat monimutkaiset ohjelmistot. Ohjelmistot paitsi kontrolloivat konetta, myös kommunikoivat muiden tuotantokoneiden ja arvoketjun osien välillä. Suomalaisten metsäkoneiden osalta kehitys on edennyt nopeammin kuin esimerkiksi leikkuupuimureiden osalta.

Tietokoneohjelmistoja suojataan tekijänoikeudella. Yhdysvalloissa on ensimmäisiä merkkejä siitä, että traktorien ja leikkuupuimurien ostaja ei enää ole ostamansa laitteen omistaja vaan lisenssinsaaja. Tehokkaan viljelyn takaaminen edellyttää ajoittaisia muutoksia laitteeseen. Mikäli muutokset edellyttävät pääsyä ohjelmistokoodiin, jonka muokkaaminen edellyttää lupaa, on viljelijä korostetun riippuvainen laitteen toimittajasta. Ohjelmistojen muokkaaminen edellyttää teknisten suojakeinojen kiertämistä, joka on myös Suomessa kriminalisoitu.

Vastaava kehitys on jo todellisuutta esimerkiksi sähköautojen osalta. Autot valmistetaan samanlaisina, mutta niiden ominaisuudet määritellään ohjelmistoilla. Tällöin auton omistaja voi aktivoida ominaisuudet jälkikäteen, tai ostaa uusia ominaisuuksia, joita auton ostohetkellä ei ole kehitetty.

Suojan laajentuminen uusille alueille asettaa paineita lainsäätäjälle uudelleen arvioida yleisluonteiseksi suunniteltua suojaa ja sen taloudellisia vaikutuksia.

## 1.4. Kansainväliset kauppatuomioistuimet

Sopimus näyttäisi pitävän sisällään nykyjärjestelmälle vieraita ylikansallisia tuomioistuimia, joihin yritykset voisivat haastaa sopimusta rikkovat maat.

Suomi on implementoinut esimerkillisesti ylikansallista lainsäädäntöä. Suomen tulee varautua siihen, että kansallinen liikkumavara pienenee.

# EU-harmonisointitarve

## 2.1. Parodiaa koskeva poikkeus Suomen lakiin

Verkkoviestintä perustuu kommentointiin, kritiikkiin ja verkkokulttuurin päälle rakentamiseen. Parodia ja satiiri ovat keskeisiä tapoja ilmaisulle videoiden ja verkkosivujen tuotannossa.

EU:n tekijänoikeusdirektiivi jättää jäsenmaille liikkumavaraa parodiaa ja satiiria koskevien poikkeusten sisällyttämiseksi kansalliseen lainsäädäntöön. Suomen tekijänoikeuslaista ei kuitenkaan löydy tällaista poikkeusta tekijän yksinoikeuteen. Korkein oikeus on ottanut asiaan kantaa viimeksi 70-luvulla. Ruotsissa oikeuskäytäntö on huomattavasti runsaslukuisempaa. Ruotsin oikeuskäytäntö on myös huomattavasti sallivampaa ja se seuraa kansainvälistä kehitystä.

## 2.2. Tekijänoikeusjärjestöjen aseman uudelleenarviointi

Tekijänoikeusjärjestöillä on keskeinen asema tekijänoikeustaloudessa. Euroopan ja Yhdysvaltojen malli eroavat toisistaan. Euroopassa järjestöt toimivat yksinmyyntijärjestöinä. Kartelli takaa toimivat markkinat, mutta pitää hintajouston olemattomana ja vähentää tekijöiden mahdollisuuksia sopia erikseen verkkolisensointijärjestelyistä.

Yhdysvalloissa tekijät ja esittäjät säilyttävät rinnakkaisen oikeuden sopia oikeuksistaan erikseen lisenssin ostajan kanssa. Tällöin tekijöiden järjestöjen yhteisesti sopimat lisensointiehdot eivät rajoita yksittäisten tekijöiden oikeutta hallita teoksia. Samalla tekijät saavat kiistattomat edut, jotka yhteishallintajärjestöt tuottavat.

EU:n rajan ylittävät suunnitelmat koskevat lähitulevaisuudessa myös tekijänoikeusjärjestöjä.[4] Suomalaiset tekijänoikeusjärjestöt ovat tulevaisuudessa yhä suuremmassa paineessa isojen eurooppalaisten järjestöjen ja uusien verkkopohjaisten palveluiden toimesta.

Lainsäätäjän tehtävä on selvittää tekijänoikeusjärjestöille annettavien valtuutusten yhteydessä markkinoiden toimivuutta. Onko nykyinen malli, jossa tekijänoikeusjärjestöillä on yksi lisensointimalli kaikille jäsenille, tietoyhteiskuntaan sopivin? Tulisiko mallia muuttaa siten, että tekijöille jäisi rinnakkainen oikeus lisensoida teoksia valitsemillaan ehdoilla? Olisiko tämä vastaus kiristyvään kilpailuun vai johtaisiko se siihen, että tekijät kärsisivät järjestelystä?

[4] http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/management/index_en.htm

# Oikeuksien valvonta Suomessa

## 3.1. Suomalainen erikoistuomioistuin ei toimi

Vuoden 2013 lähtien markkinaoikeus on toiminut tekijän- ja teollisoikeudellisissa riidoissa ensiasteena. 2015 se käsitteli yhteensä 5 tekijänoikeusjuttua ja 230 muuta IPR tapausta.[5] Riidat ovat olleet elinkeinonharjoittajien välisiä. 2016 vuoden alusta markkinaoikeus otti käyttöön uudet käsittelymaksut. Kantajan ollessa yritys käsittelymaksu on 2000 €.

2015 tekijänoikeuden haltijat lähettivät yli kymmenentuhatta kirjettä internetliittymien haltijoille. Oikeudenhaltijat olivat saaneet tiedon, että yksityishenkilöiden liittymästä oli jaettu tekijänoikeuden suojaamaa sisältöä. Internetliittymän yhteystiedot oikeudenhaltijat saivat markkinaoikeuden päätöksellä (yhteensä 211 hakemusta vuonna 2015). Oikeudenhaltijat ehdottivat liittymän tilaajalle muutaman sadan euron sovintoa asiasta.

Helmikuussa 2016 kirjeitä lähetelleet tekijänoikeuden haltijat käynnistivät markkinaoikeudessa prosesseja oikeudenloukkausten vahvistamiseksi. Markkinaoikeus vastaanotti kanteita 3 kappaletta viikossa kahden kuukauden ajan. Jo kahdessa viikossa oikeudenhaltijat kaksinkertaistivat markkinaoikeuden tekijänoikeusjuttujen määrän. Vastaajina jutuissa on yksityishenkilöt.

Muutaman sadan euron vaatimusten vieminen oikeuteen on raskasta ja oikeudenkäyntikulut nousevat suhteessa korvaukseen huomattavan korkeiksi. Oikeudenkäyntikulut kaksinkertaistuvat 2000 € käsittelymaksun johdosta.

Eduskunnan tulisi muuttaa lakia siten, että vastaajan ollessa yksityishenkilö, ei käsittelymaksua peritä. Mikäli tämä ei ole tarkoituksenmukaista, eduskunnan tulisi muuttaa lakia siten, että mikäli asia sovitaan ennen valmisteluistuntoa, oikeus ei peri käsittelymaksua. Tämä ohjaisi osapuolia sopimaan asian ja vähentäisi oikeuksien ruuhkaa.

Tekijänoikeus eroaa patentti ja tavaramerkkiriidoista. Tekijänoikeusriidoissa vastaajana voi olla tavallinen kuluttaja. Eduskunnan tulee huolehtia, että tekijänoikeusasioissa oikeudenkäyntikulut eivät muodostu kohtuuttoman korkeiksi.

29. maaliskuuta Herkko Hietanen

---

5 http://www.markkinaoikeus.fi/material/attachments/markkinaoikeus/oikeamaoliitetiedostot/tilastotmao/4LvV8nA6J/Vuositilasto_2015.pdf